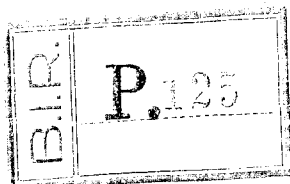
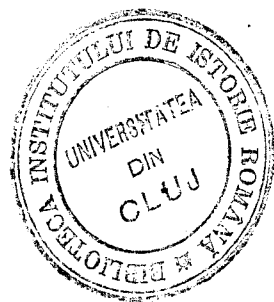

49/92

ARCHIVU

PENTRU

FILOLOGIA SI ISTORIA

DE

TIM. CIPARIU,

CANONICU METROPOLITANU, MEMBRU FUNDATORIU SI V. PRESIEDENTE ASOCIATIUNEI
ROMANE TRANSILVANE ETC.

BLASIU.

MDCCCLXVII.

— Nr. 76. Transuntum de a. 1409, donationis a Ludov. R. super sylva et villa Olachorum Filek Civitati Kolosvár concessae.

— Nr. 130. Mandatum de a. 1424, quo liberam Colonorum migrationem impedire volentes puniri praecipuntur.

— Nr. 138. Tractatus de 1426 defensionalis inter Sigismundum Imp. et Daan partium transalpinarum Vaivodam.

— Nr. 155. Delegatorium de an. 1434, in causa actuum potentiariorum per Saxones Transil. in praediis Chege, Fata (sic) etc. patrorum. Et cct.

Cserey Mich. Historia Transilvaniae ab a. 1661 etc. 4. tomi duo. Tom. I. pagg. 1083. Tom. II. 1971. Unguresce.

Ejusdem Genuina status Transilvanici effigies ab a. 1661 etc. fol. pagg. 408. Unguresce.

(Va urmá.)

Documente pentru biografi'a lui S. Klain.

(Continuare dein nr. precedente.)

d) Epistol'a lui Klain catrà episcopulu Bobu intru tote dupa originale:

Illustrissime, ac Rme Dne Praesul Dne
Domine Patrone gratiosissime!

Мам фост рзгат де Мърїа та, съ те милостивещї, ка дъпъ кэм саз фост фькът ашезъмжнтълъ къ Библіде, съ ми съ деа акэм тькар жметате динтранселе, къ де ванї, каре маї сьнт, фїнд къ съ зїче, къ нъ сьнт, нїчї ех нъ сїдеск, чї пентрѣ остепсала че ам фькът шї д префацїї, шї дитралтеле пьн че саз тїпърїт, нъ фър де греа дьрере а инїмїї ме-аз къзтат съ азз, къ некэм тоате, чї нїчї зна пьн да варъ нэмїсе ва да, кьнд акэм де овще съ вьнд, шї съ даз, іар мїе нїчї дїн че пре дрептате мїсѣ къвіне нъ ми съ дѣ.

Апої мам фост рзгат ка съ мїсѣ деа шї о моралїшїх, кареа адевърат аз зїс п. Герман, къ мїо ва да, даръ сьнт кондиїе, quae supponit me fidei dignitatem, et consequenter honestatem non habere, кондиїїа аз фост, ка ачеа карте дїн каса меа афаръ съ нъ іасѣ саз съ о даз зндева съ се тїпъреаскъ.

Мърїа та віне шїї, къ ех пьтеам съ о даз віреа, чї шї дъпъ че о ам дат, маї въкьрос ам фост съ о іаз де аколо, шї съ о даз аїчї, шї дъпъ че о датъ оам сьнѣс дїмпозіцїеї Мърїеї тале, кэм амїш пьтеа (manente mea honestate) съ гьндеск, даръ съ о даз віреа сьсе тїпъреаскъ.

Ачесте рьсвнєспї че ми саз дат мїе (де каре, кэм крєз ех, Мърїа та нїмїка нъ шїї) къ тотѣ меаз слъбїт мьна меа а лъкра асемеѣа, іар инїма меаз тьхнїт. Гьндеам ех съ въ фак д моралїшїх шї зп індїсєм лїтєралєм маїєріагум, ка кьнд ар казта чїнева врєзп лъкрѣ,

д датъ сьл афле, чї ачесте фрзмоасє date мїе рьсвнєспї атѣта трєтєр аз вьгат д мьнїле меде, кьт нъ пот скрїе ачєл лъкрѣ.

Дечї ть рог пьрїнтєщїї инїмї а Мърїеї тале, ка съ те мїлостивещї а порьнчї съ мїсѣ деа дозо моралїшї, кьмї грєвє зпа пентрѣ мїне, къ ть зїт кьнд шї кьнд, шї чємї віне а мїнте дсєтп, алта пентрѣ зп непот ал мїєз, кареле іасє аїчї да дьвцътєрѣ, шї нїчї де Бївлїї нздї зїта Мърїа та.

Іар ть рог, ка че грєшєск съ те мїлостивещї пьрїнтєщє амї ерта, къзтєнд да амьрала инїмїї меде, пентрѣкѣ фозре грєз меаз къзѣт ачесте рьсвнєспї, сокотїнд кьт зїоа шї роаптеа дмї бат капэл, шї лъкрѣ пентрѣ фолосєл де овще дкѣ шї пентрѣ ал тїпографїеї, шї апої съ азз де ачєстєа.

Дьсшї дъпъ къвінда деторнїчїї меде смерєнїї амїх фї венїт да Мърїа та пентрѣ ачєст лъкрѣ, дар ка съ нъ те дгрєоєз пре Мърїа та къ маї мьлте, каре дїн чьда лъкрѣлї шї дїн амьрала инїмїї ар пьрчєде, ам сокотїт маї віне а трїмїте ачєастѣ смерїтѣ а меа скрїсоаре, дїн карма Мърїа та пьрїнтєщє вєї къноащє тот лъкрѣл. Пре лжнѣ каре іаръ, шї іаръ рьзжєндєтѣ де ертъчєнї рьмѣїх сьрзтєнд влєгослєвїтоарєлє мьнї.

Апєл 1796 Іанзарїє 12.

Ал Мърїеї тале

къ тотѣ смерїт сьлѣг

Самсїл Клаїн ш. п.

(Va urmá.)

Vechi'a Metropolia de N. Pope'a.

(Recensiune — critica.)

Candu am luatú pen'a in mana, cá se aratu publicului acestu productú recente alu literaturėi nostre pre terenulu istorieї baserecesci, am doritu a impleni una detorentia literaria, puru literaria.

For'a mai intende vorbe despre valoarea sї momentulu criticeї preste totu, sї mai pucinu despre ale acesteї-a in particulariu, incepu recensiunea, in care apoi la tempulu sї loculu seu voliu intiese sї adauge observãrile mele.

Titlulu opului este:

Vechi'a Metropolia ortodosa romana a Transilvanieї, suprimerea sї restaurarea ei, de Nicolau Pope'a, protosincelul archid., asesoriu cons., profesoriu de teolog. membru fund. alu Asociat. transilv. pentru literat. rom. etc. Sabiniu, cu tipariulu tipografiei lui S. Filtsch (W. Krafft), 1870.

E tiparitu in 8 mare, numera pagine XIV. sї 352.

Materi'a e impartita in trei partї indicate prein titlu. Partea antãnia trateza despre vechi'a metropolia ort. rom. a Transilvanieї in 6 capete, demustrandu I. esistenti'a, II. originea, III. pusetiunea sї juredictiunea vechiei metropolie a Transilvanieї, — apoi in c. IV. se trateza de metropolitii, ce au siediutu intru acestu scaunu,

in c. V. *de apostasi'a metropolitului Atanasiu*, er' in c. VI. *unirea si cosecentiele ei*.

In partea a dou'a, ce porta titlulu *despre suprimerea vechiei metr. a Transilvaniei*, in c. VII. se arata *starea baserecei ort. dein Ardealu dupa unire*, apoi in c. VIII. *primele incercari*, si in c. IX. *primele radie de sperantia pentru restaurarea vechiei metrop. a Transilvaniei*, si in strinsa legatura cu aceste c. X. *lucrările deputatiunei dein 1862*, si in c. XI. *ultimii pasi pentru restaurarea vechiei metropolie a Transilvaniei*.

Partea a trei'a *despre restaurarea vechiei metropolie a Transilvaniei*, in c. XII. arata *resolvirea vechiei metropolie prein imperatulu*, in c. XIII. *congresulu serbescu dein 1865 si romanii*, in c. XIV. *despartirea factica a romanilor de catre serbi*, in c. XV. *Inarticularea restauratei metropolie rom. a Transilvaniei*, si in c. XVI. *primulu congresu natiunale baserecescu alu restauratei metropolie a Transilvaniei*.

Acest'a este tabl'a de materie a opului, cu care d. Pope'a inavuti literatur'a romana. Se intramu acumu intru una cercetare mai detaliata a dinsului.

Intru facerea unei istorie doue lucrari de capetenia suntu: culegerea documentelor istorice de tota plas'a, si prelucrarea lor, — seau adunarea materialelui, si intramarea dinsului intru unu edificiu.

Cea de antaniu dein lucrările aceste, candu a sucesu, documenteaza deligenti'a si staruinti'a autoriului, er' a dou'a adevereza agerimea, judecat'a si talentulu de istoricu alu dinsului.

Pentru adunarea materialelui, autoriulu a folositu pentru evenimentele dein a-antea anulu 1848 pre:

Petru Maioru, istori'a baserecei romanilor.

Georgiu Sincai, Chronic'a romanilor.

T. Cipariu, Acte si fragmente.

A. Tr. Laurianu, (cu destingere:) documentele istor.

Andrei b. Siagun'a, istori'a baserecesca.

Ales. Geanoglu Lesviodiacsu, ist. baserecesca.

Fotino, istori'a Daciei.

G. Baritiu, Transilvani'a 1869.

Speranti'a dein Aradu 1869.

A fora de acesti-a intr'unu locu doua pre:

Fr. Griselini, istori'a banatului Temesianu.

J. Tröster, despre Daci'a vechia si noua.

Amadée Thierry (dupa traductiunea germana a dnului Ed. Burckhardt, Lipsi'a 1865).

Era pentru evenimentele dupa 1848 funtile-i suntu brosiurele, diuaria-le, cercularia-le si alte scripte ocazionale dein tempulu acest'a.

In cele de antaniu nu aflamu documente a fora de cele cunoscute. Si autoriulu *vechiei Metropolie* fece publiculu nostru unu servitiu prea bunu culegundu si asiediandu la unu locu aceste lucrure imprasciate prein carti in parte prea rari si pentru aceea inaccesibili.

Inse ar' fi fostu cu totulu de doritu, ca autoriulu

se fia numitu deplenu titlulu opureloru, dein cari scote documentele sale, si se fia indicatu pre totu loculu si paginile, de pre cari citeza; ca asiá ce-ne ar' ave volia si cui i-ar' dá man'a impregiurările, se pota urmari citatele intru funtanele originarie si a se convinge despre autenti'a lor.

Acest'a era de doritu, pentru ca lectorii mai scrupulosi forte a dese ori se temu de scapetari omenesci si se sentiescu indemnati a merge pre firulu indicatu pana la ins'a funtana.

A doua era de doritu, ma potere-amu dice necesariu, ca intru unu opu istoricu de destinatiunea vechiei Metropolie documentele se se reproduca, tote dela celu de antaniu pana la celu dein urma, in limb'a originale, la care — deca autoriulu cugeta de lipsa pentru publiculu seu, — se poteau adauge traduceri fideli.

Reproducerea documentelor in limb'a originariului e cu totulu necesaria si pentru ca ori-ce-ne se se pota convinge de fidelitatea traductiunei, — care lucru de multe ori apesa forte multu, — si pentru ca intru unele casure se se pota judeca despre autenti'a documentulu chiaru, ca documente apocrife inca suntu destule.

Me miru forte, cumu au scapatu aceste dein vederea Autoriului *vechiei Metropolie*, si de ce dinsulu citandu asiá de multe ori pre P. Maioru nu i-a urmatu in respectulu acest'a. Ca P. Maioru pune documentele in limb'a originaria si raru numai in versiune.

Nece Sincai nu a lucratu almentrea, numai catu elu documentele le-a scrisu separat si versiunea era separat.

Documentele suntu una avere santa, carea istoriculu nu-i liertatu se o atinga. De aci ce valore potu ave pentru unu istoricu *sensu stricto* colectiunile, in cari documentele suntu traduse si si alterate? Ce potemu dice, candu ni se infaciesieza unu documentu romanu de pre la 1700 seau mai vechiu, si apoi intr'insulu ocuro cuvente ca „Alb'a Julia“, „Transilvania“ s. a. asemeni? Potemu dice, ca e intru tote autenticu? Au se dá vreun documentu romanescu deintru acele tempore, ali carui urditori intru adeveru se fia usatu cuvente ca si acele?

Inse alterările de genulu acest'a nu intru atat'a suntu a se ascrie dlui Pope'a, in catu dlui Laurianu, dein care a imprumutatu, si la care apriatu se provoca d. Pope'a.

Cu respectu la adunarea materialelui descepta mirare impregurarea neesplicavera, cumu ca autoriulu *vechiei Metropolie* a urmaritu cu multa atentiune scrierile monachiloru dein Blasiu, ale dlui Laurianu, b. Siagun'a, Actele si Fragmentele dlui Cipariu, cumu si opurele altoru autori despre materi'a aceea; era unu productu recente alu literaturii nostre, unde potea capeta unele date pretiose despre vechi'a Metropolia romana, l'a trecutu cu vederea, ca si candu nece ar' fi esistente.

Se pote, că unu istoricu romanu se nu sentia trebuint'a de a resfoliá Archivulu dlui Cipariu, carele cuprende una suma de date istorice, in parte panà aci netiparite?

Se pote, că autoriulu *vechiei Metropolis* se nu fia vediutu seau macaru auditu de publicatiunea acest'a, ce se contiua acumu in anulu alu 4-a?

Se pote, că dinsulu se nu-si fia potutu procurá unu opu, ce-i apare a casa, in Sabiniu?

Cumu se ne potemu dara esplicá ignorarea totale a documentelor relative dein Archivu?

Aceea nu potemu dice, cumu că opulu dlui P. s'a terminatu in a-ante de aparitiunea Archivului si acumu s'a facutu numai tiparirea: că si in partea acest'a a *vechiei Metropolis* vedemu citate dein publicatiuni facute in tomn'a a. 1869. Asiá la p. 86 se citeza Speranti'a dein Aradu, si la p. 123 Transilvani'a, ambe in pãrtile loru esite in tomn'a trecuta.

Ce scadere este acest'a pentru *vechi'a Metropolis*, se va vedé in decursulu acestei recensiuini.

Materialele adunatu mai are si insusirea de a fi reproducu, pre cumu se afla in cartea, ce autoriului i-a fostu mai in demãna.

Voliu aduce unele esemple.

In *vechi'a Metropolis* p. 22 se reproduce in versiune romana decretulu regelui Mati'a cu d. Bud'a 1479. Cã funtana se citeza P. Maioru, bar. Siaguna, documentele istorice de Laurianu, — tote fora indicarea paginei.

E bene! cui place a sci paginele, caute si le va afla. Cã decretulu amentitu intru adeveru se afla in tote trei opurele acele, si anumitu la P. Maioru pag. 142, in istor. bas. de b. Siagun'a Tom. II., pag. 85, er' in documente istorice la pag. 51.

Inse e mare diferenti'a intre decretulu acel'a pre cumu se afla in Maioru latinesce, si intre versiunea romana dein celi alalti doi autori citati de d. Pope'a, — una diferenti'a esentiale, ce unu istoricu nu este liertatu se o treca cu vederea.

Eca in ce stã diferenti'a acest'a.

Decretulu regescu la d. Laurianu si b. Siagun'a in data la inceputu are:

Ної адѣт дѣнь змилѣта рѣчьише а крѣднѣосъхѣи
пострѣхъ пѣрпнтѣ Іоанникіѣ Митрополитѣхѣ дин
Алѣ'а Ізліа . . .

* Acel'asi decretu si locu reproducu de Maioru latinesce asiá suna:

Nos tum ad humillime supplicationis instantiam
fidelis nostri Reverendi Joanychik Metropolita-
tani Nandor albensis . . .

Ce ne nu vede diferenti'a esentiale intre aceste doua testure? Colo Ioannisie Митрополитѣхѣ дин Алѣ'а Ізліа, ici Joanychik Metropolitani Nandor albensis, carea este Belgradulu celu dein Serbi'a.

Si unele lucrure că si aceste nu opacescu pre

autoriulu *vechiei Metropolis* unu singuru momentu; dein contra infaciesieza lucrulu că si cumu acea chartia regesca in toi-trei autorii citati ar' fi intru tote identica!

Totu asiá face dinsulu si in alte locure. Asiá la p. 24 in charti'a Patriarchului Constantinopolitanu, Antoniu, care chartia in editiuni porta anulu dela facere 6899 (= 1391), se cetescu aceste apertinentie ale muna-stirei S. Archangelu Michaliu in Maramuresiu:

Sitajulu, Megesiai'a, Ugocea, Bersiav'a, Ciuciulu,
Balvanulu, Almagiulu,

cã funtãne se citeza totu aceli trei autori numiti mai susu.

In fapta inse autoriulu *vechiei Metropolis* reproduce testulu chartiei patriarchali dupa ist. bas. de b. Siagun'a p. 91, fora de a cugetá, ore intru cele alalte doue funtane, cumu se cetesce.

Laurianu in doc. ist. p. 56 are:

Сѣлаѣхѣ, Мегешаїа, Угочїа, Берсава, Чїчїа, Бал-
ванѣл, Алмазїѣхѣл.

Petru Maioru la p. 145 asiá cetesce loculu acest'a:

Zilagyság, Megyesalya, Ugocsa, Berzava, Chicho,
Bolvanus Almazigy . . .

Totu acestu locu se afla si la de Batthyán leges ecclesiasticae R. Hung Albae Carolinae 1785 T. I. p. 217, cu ore-cari varianti si aci, dar' cu una variante prea momentosa in testulu decretulu regescu, intru care e cuprensa intrega cartea acest'a a Patriarchului Antoniu. Cã pre candu P. Maioru si pre urm'a dinsului bar. Siagun'a, Laurianu si autoriulu *vechiei Metropolis*, cetescu intru acestu decretu alu lui Vladislau, cumu că: *Ilariu Priorulu si urmatorii dinsului se de episcopului dein Muncaciu cuvenita reverintia, era Archiepiscopului dein Transilvania celui de acumu si celoru venitori . . . cuvenita ascultare*, — de Batthyan in locu de „Transilvania“ cetesce: Transalpina.

Dar' me reintorcu la *vechi'a Metropolis* si observu, cumu că autoriulu trebeá se cerna si judece bene documentele sale dupa tote trei funtãnele, la cari se provoca; se spuna, care lectiune e mai buna seau celu pucinu se presenteze pre tote.

Fiendu că dinsulu nu fece nece una nece alt'a, e prea indereptatita supunerea, cumu că in fapta s'a folositu de funtãn'a, ce-i erá mai in demana: „istori'a bese-recei ortodoxe resaritene universali, de A. baronu de Siaguna Tom. I., II, Sabiiu 1860“, — era pre alalti doi i-a citatu numai spre aratare.

Deintru aceste se pote judecá, cu ce acuratetia a fostu autoriulu *vechiei Metropolis* intru culegerea materialelui si reproducerea lui.

Se trece^A acumu la cele, ce se tienu de a dou'a lucrare a istoricului si se le vedemu in *vechi'a Metropolis*.

J. M. Moldovanu.

(Va urmá.)

(XVI.)

Corespondentie vechie si noue.

IX.

Fagarasiu, ²⁹/₁₂. 1869.

Rme. Ve trimitu in origine bull'a papale, seau cumu se o numescu: mi-se pare cu respectu la renunciarea Episcopului Klein. Eu nu o potui decifra' asia ca se o potiu intielege, pentru ca-mi lipsi tempulu fisicu, parte ca numi suntu bene cunoscute caractere-le *), cu care e scrisa; speru inse, ca R. D. Vostra, ca unulu ce v'ati ocupatu forte multu cu anticitalile, o veti poté citi, cumu se cuvene, si deca ea, cumu presupunu eu, se referesce la ilustrarea istoriei nostre baserecesci dein tempore-le lui Klein, veti avé bunetate ai dá locu in colonele Archivului.

Pre lenga acesta ve mai trimitu si o recomandatoria data de acel'asi episcopu consangenuului seu Noah reintorcunduse in Transilvani'a patri'a sa. Relativu la acestu dein urma, nu potiu a nu ve marturi, ca m'a supresu stilulu latinu clasicu, caracteristicu epocii lui Klein **), modulu seau mai bene daten'a de a se scrie chiaru si pasuale pre pergamenu, si in urma numi potui nece de catu esplicá, cumu a potutu, sesi intretienia acestu mare barbatu unu secretariu intru unu tempu, candu elu, ajunsu la estrem'a miseria, se vediu nevolitu asi opemnorá crucea pectorale.

Bull'a o aflai in Vadu, la unu consangenu alu protopopului Klein, cu ocasiunea escursiunei pentru formarea senatelor scolastice parochiali, si mi-o dete pre lenga reversulu de a i-o restitui la tempulu seu.

Mai am la mâna si unu manuscriptu originale de alu episcopului Klein. Titulu acestuia-lu comunicasemu D. prof. Moldovanu; inse fiendu ca — intru unu articlu dein Gazet'a Trniei se plange, ca nu capeta tote epistolele, câte ise trimitu prein posta ***), am aflatu cu cale de a o decopia' si pentru R. D. Vostra.

„Libellus definitionum, per me Joan. Innocentium L. B. Klein Eppum. olim Fogarasiensem in Trnia. pro tempore Romae anno 1762 commorantem, collectarum, et secundum alphabetum ordinarum, ex sex tomulis philosophiae veteris et novae ad usum scholae accommodatae in Regia Burgundia olim perfectae a Joh. Bapt. Duhamel, et Venetiis 1704 impressae. Item ex Synopsi summulistica auctore A. R. P. Fr. J. B. Nacqueto Hiberno Tiderdensi ord. Praedicatorum professore Romae impressa 1659.“ Acestu manuscriptu e in 4-o mare legatu in piele cu 197 pagine. Etc.

J. Antonelli m. p. Vicariu for.

*) Bullele papali si acumu se scriu pre pergamenu cu caractere asia numite Gotice, a nevolia de decifratu, si cu multe abreviatuni.

**) Pre atunci literatii romani scieau mai bene scrie latinesce de catu romanesce.

***) I-a venitu la mâna, celu pucinu acest'a un'a.

Nota. Pentru cele comunicate esprimendune cea mai via multiamita Rm. lui dn. Vicariu, facemu cunoscutu, ca Bull'a comunicata se va publica impreuna cu diplom'a baronale si alte acte pentru biografia marelui Episcopu. Aici inse adaugemu Pasaportulu de mai susu fiendu si forte scurtu.

Joannes Innocentius Liber Baro Klein
Episcopus olim Fogarasiensis S. C. R.
que M. Consiliarius etc.

Cum dilectus in Christo filius Alexander Novah familiaris noster ad patrios lares revidendos, aliaque sua honesta negotia peragenda in Transylvaniam redire cupiat, et ea propter nostram licentiam requisierit; Nos autem grati animi nostri signa indubia ostendere volentes omnibus ubique ad quos pervenire contigerit per praesentes testamur, ac notum facimus, ipsum apud Nos complures per annos ingenuae fidelitatis, bonorum morum, christianarumque virtutum specimen semper dedisse: Quare omnibus Illmis, ac Rmis Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Vicarijs, caeterisq; Ecclesiae Ministris, nec non Excmis DD. Gubernatoribus, Rectoribus, Officialibus tam politicis quam militaribus, ad quos in suo siue itinere, siue permanentia declinabit, quantum in domino possumus pro commendato habemus; Rogantes eos, ut eius personam gratijs, et fauoribus prosequantur, ac in omnibus tueantur incolumem. In quorum fidei has praesentes nostras literas subscripsimus, nostroque solito sigillo muniri mandauimus. Datum Romae ex Aedibus nostris die 24-a Maji Anno MDCCLII.

(Sigilu nu are.)

Joseph Maruzzi Sec-ris.

Indorsatu. S'a aflatu in archivulu judecatorescu alu Districtului Fagarasiu. Fagarasiu in ¹²/₁₂ 1867.

Bas. Alutanu m. p. ases. jud.

NOTITIE DIVERSE.

— Dn. A. Papiu Ilarianu avú bunetate, intru una scrisoria dein 8 Apr. a. c. a ne face cunoscutu, ca a aflatu in bibliotec'a Universitateri dein Bucuresci unu adeveratu tesauru de manuscripte, cuprendendu operele marelui filologu romanu si Consiliariu in Leopole Ioh. Budai aliàs Deleanu, in 14 di patruspediece volume, tote inedite, cea mai mare parte filologice si istorice, precumu Dictionuria, Gramatece etc., cari Dn. Papiu sia propusu a le studia', er' noue ne-le a descrisu pentru a le publica' in Archivulu nostru, ceea ce noi o vomu face in Nr. XXXVI. ce urmeza, unde anume avemu se tractamu despre J. Budai si Sam. Crisianu intre

fungentem, eorundem Petri et Matthaei pap filij, etiamsi in ministros Dei et ipsi euaderent, valeant atque possint quoquomodo ex iam dicta domo eliminare. Casu vero quo, ipsi Jeremias, et Joannes presbiteri ac etiam Petrus filij sui, eorundemque filij legitimi in eo munere sacerdotali cessarent vel forsitan deficerent, aliumque sacerdotem adduci oporteret in Ecclesiam felekien., Ex tunc annotati Jeremiae Plebani haeredibus Secularibus, incolae universae possessionis felek, praescriptos Quadraginta, et insuper pro aedificationis modernae refusione, Sexdecim hocest: in toto Quinquaginta sex florenos hungaricales, non autem amplius pro hac tota domo Parochiali et pertinentijs eius solvere teneantur. Qua summa persoluta omnis tandem huius domus proprietas et dominium reale pro templo felekien., Una cum Universis fructibus, libertatibus, et metis antiquis in perpetuum reseruetur, adque Plebanum alienum futurum sine ulterioris iuris strepitu non iure haereditario sed officio (sic) tenus devoluatur. Qua Judiciaria nostra decisione et finali determinatione ambae partes contentae, Idem Jeremias plebanus in sua, et Universorum filiorum suorum scilicet verbum Dei in Ecclesiae felekien. Contionatorum, et Predicandorum (sic) personis dictam summam Quadraginta florenorum caeteris fratribus coram nobis plene deposuit, dicti etiam fratres ab eodem perceperunt, In Quorum omnium praemissorum fidem, testimonium, firmitatemque perpetuam, praesentes literas nostras Privilegiales sub impendentis et Authentici maioris sigilli civitatis nostrae munimine roboratas Antenominatis Jeremiae Plebano, et Joanni Sacerdoti ac . . filijs suis eorundemque filijs et haeredibus Universis extradandas duximus atque ex certa nostra deliberatione decrevimus. Datum in civitate praescripta Coloswar, decima tertia die mensis Februa, Anno Dni. Jesu, Millesimo Quingentesimo Nonagesimo Quinto. (L. S. pend.)

Gregorius Diossy, dictae civitatis iuratus notarius mn. propria.

Nota. Tote aceste trei documente suntu cu ace-lasi sigilu, dein cari celu mai vechiu e mai bene conserbatu. Tote trele sigilele suntu pre cera alba, si spendiura de fire intreite invergate, si anume in celu mai vechiu albe, galbene si verdi, — in celu de midilocu galbene si venete, er' in celu dein urma rosie si albe. Inscriptiunea sigilului este S. CONSULUM. CIVITATIS. COLOSWAR. cu litere fracte, si in midilocu

cu emblemele a trei turnuri pre unu muru cu porta arcuata sub densulu, cá pre tab. VI nr. 5—8 dein Istori'a Clusiului de Al. Jakob, Buda 1870.

Pre tote trele e indorsatu nr. 3991/1840.; si in la-intru de asupr'a la fia-care nr. 3149/1782.

Vechi'a Metropolia de N. Pope'a.

(Continuare dein Nr. preced.)

Deca autoriulu *vechiei Metrop.* scrieá in fruntea opului seu: „vechi'a metropolia catolica si apostolica romana“, atunci ar' fi fostu scutitu de imputatiunea, cumu cá nu are base istorica.

Totu camu acesta imputatiune o trage a supra-si si candu-i dice: „a Transilvaniei“ in locu de: „a Belgradului seu Albei Julie.

Cá documentele vechia probeza paná la evidentia, cumu cá metropoli'a romana se numeá a Belgradului si nu a Transilvaniei, avendu numele seu dela *loculu residentsiei* si nu dela *tier'a*, preste care se estendeá juridictiunea ei.

Si autoriulu intre citatele sale dela p. 6—26 (luandu a fora pre cele dein condic'a Metropoliei Bucurescene,) totu numai de acele documente ne infacisieza, in cari metropoli'a romana dein Transilvani'a se numesce a Belgradului.

Singure documentele, ce Lesviodascu produce dein condic'a Metropoliei Bucurescene si dupa dinsulu autoriulu *vechiei Metr.*, vorbescu parte de „metropoli'a Ardealului“, parte de a „Belgradului.“

Este a fora de tota indoiei'a, cumu cá titlulu aceste metropolie de neca-iri nu se pote cunosce cu mai multa securitate, cá dein actele metropolitiloru sei. Acumu aceste acte dela celu de antaniu paná la celu dein urma, o numescu dupa residentia si nu dupa tiera. Cuventulu „Belgradu“ e pretotinde antaniu in titlulu metropolitiloru nostri, er' numele tieriei — de se adauge, — este pusu numai la urma.

Asia intru unu documentu dela 1628 (Acte si fragmente p. 253,) — intru altulu dela 1697 (Acte si fragmente p. 254,) cari fiendu reproducu si in *vechi'a Metr.* la pag. 15 si 16 le amentescu numai.

Asia in dalteri'a lui S. Stefanu citata mai susu.

Totu asia in fruntea unui documentu, ce d. Hajdeu a tiparitu in Archiv'a romana Tom. I. P. I. pag. 93, carele asia se incepe:

Милостіія кожіія прѣосвѣщеніи архієпископѣ
кѣр Досіѣиі БЕЛГРАДСКІИ, і ВЪСОЮ ЗЕМЛІ АРДЕАЛ-
СКІИ і СЪНГРЪЗСКІИ і проч:

Fiendu verb'a de Dositeiu, scriu aci una pretiosa nota, ce ne-a remasu de mân'a dinsului pre **GRANAIÉ**

ΣΥΓΓΡΑΜΜΗ tiparita la 1619. *) Not'a metropolitului a fostu scrisa pre margenea inferioara a folialoru 1—37; putredîndu inse partea acést'a a cartei, s'a curatîtu de compactoriu, cu care ocaziune, dorere, notiti'a parentelui metropolitu s'a ciuncaritu. Ce a remasu este:

pre f. 1—4: **Адектъ съ влѣдѣка Досоѳтеѣх чам фост д роган шѣ д хъши. шѣ май маре пестре тоате шъпъстрѣиле церѣи молдовееѣ ашишдере влѣдѣк д ардеал шѣ д марамѣреш. шѣ ам фост д цѣнтѣл съкѣтѣрѣвлѣи пѣлѣ ла добрѣдѣн. Сѣрием шѣ шъртѣрѣциѣн. къмам (urmeza folia putredite si taliate, apoi) f. 7: de mare treabъ крещѣнъгъдѣи, деѣ адъче де пре (er' taliate; altele intregi, inse fora scrisoria. Apoi) f. 32: рѣмънѣще съ шѣдѣ към въ веѣдѣ кърѣдѣи де пѣкѣте. шѣ към веѣдѣ пѣлѣдѣи вѣчѣнѣкѣлѣи дпѣрат де вѣне шѣ де мѣлѣ а треѣи към въ веѣдѣ рѣга лѣи дѣмнезълѣ. шѣ къ че веѣдѣ дѣвѣндѣи дпѣрѣдѣи черѣлѣи. съ пѣлѣ преѣмѣдѣи съ въ фѣе прѣст д сѣт: **ВЛГО. ЗРА. МСЦА. АП. КА.** (adeca anulul facerei 7130, carele este anulul dela Christosu 1622, lun'a lui Aprilie in 21 zile.)**

Acesta notitia este momentosa, pentru cã ne adeveresce unu lucru panã aci necunoscutu: Dositeiu, seau cumu s'a scrisu elu Dosoteiu, la a. 1622 erã acumu metropolitulu Albei Julie; ma elu cã atare visitase in a-ante de Aprile 1622 pãrtile Ungariei panã pre la Dobritînu, — prein urmare inceputulu pastoriei dinsului in Alb'a Julia, cauta se cadia in a-ante de anulul D. 1622. Mai in colo, ea ne arata unele dein trecutulu acestui metropolitu sî reversa lumina preste cele cuprensa in charti'a publicata de d. Hajdeu. In fine ea prebeza nesuinti'a acestui metropolitu de a introduce limb'a romana, cu 20 ani in a-ante de despusetiunile relative ale lui G. Rakoci.]

Numele vechiei metropolie dein Trnni'a se vede mai in colo pre sigilele, cu cari suntu prevediute chartiele metropolitiloru.

Enciclic'a lui Varlaam dein 1688 are sigilu cu inscriptiune slovenesca, pre carele se potu ceti chiaru cumentele „**МѢТРОПОЛІТЪ БЕЛГРАДСКІ.****) La suscrisulu se afla una epistola a lui Varlaam prevediuta cu acelu-asi sigilu.

In Acte sî fragm. p. 255 actu de sub Teofilu, alu carui sigilu are in giuru: **АЧАСТЪ ІАСТЕ — ПОЛІЕ БЕЛГРАДСКА.**

In cancelari'a metropolitana dein Blasiu se pestreza urmatoriale sigilaria ereditate dela vechi'a metropolia: a) cu cercuscriptiunea **СІЮ ПЕЧАТЪ ІОВ МѢТРОПОЛІ . . А БЕЛ +** — b) cu cercuscriptiunea: **АЧАСТА ІАСТЕ ПЕЧЕТЕ МѢТРОПОЛІЕ БЕЛГРАДСКА** portandu insemnele metropoliei: st'a Treime representata prein celi trei angeri cinandu la Avramu, — sî diosu anulul 1700, seau 1706.

*) Cartea acést'a se afla in bibliotec'a dein Blasiu Nr. 878.

**) Bibliotec'a dein Blasiu, pre tabl'a mineiului slov. pusu sub N. 862.

Aceste documente si monumente arata, crediu, prea invederatu, cumu cã vechi'a metropolia romana s'a numitu: Metropoli'a Belgradului, — care lucru almentre in a-ante de d. P. nu scimu se-lu fia trasu cene-va la indoieia. Dein contra elu a fostu recunoscutu de toti.

De aceea archiereulu unitu dein Blasiu, candu erã se se inaltie la demnitatea de metropolitu, a staruitu intru aceea, cã se capete titlu de Alb'a Julia.

Sî totu acést'a fũ caus'a, de archiereulu baserecei gr. orientali, in 24 Maiu 1855 protestã la regimulu tie-rei, cã metropolitulu unitu se nu aiba titlulu de *metropolitulu alu Albei Julie*, de ora-ce *titlulu acelu-a este ereditatea baserecei gr. orientali dein Ardealu*, — sî vediendu, cã acestu protestu remane fora efectulu doritu, la 1 Dec. protestã de nou adresandu-se dereptu la person'a imperatului.

Ambe aceste proteste suntu publicate *per extensum* in *vechi'a Metropolia*. Ma ce este mai multu, autoriulu ascrie numai „*sistemei jesuitico-ultramontano-absolutistice*,” cã protestele acele „*remasera voci, cari suna in pustia*“ — prein urmare recunosce, cumu cã protestele aceste au fostu intemeliate sî cumu cã vechi'a metropolia romana si-a avutu numele dela Alb'a Julia.

Fiendu dara adeveritu prein documente, cunoscutu de tota lumea romana sî recunoscutu sî de autoriulu vechiei metropolie numele celu adeveratu alu metropoliei romane: cumu se intempla, de in loculu numelui istoricu sî diplomaticu; *metropoli'a Albei Julie*“ in fruntea opului acestui-a aflãmu numele: „*metropoli'a Transilvaniei*“?

Ce este alta fapt'a autoriului, de cãtu una *reservire tendentiosa*, ce nu ajuta scopulu intru nemicu, er' autoriului forte multu-i detrage?

la p. 33 a vechiei Metr. Aci se espune cã demonstratu, — prein decretulu regelui Mati'a dela 1479 — prein alu lui Vladislau dela 1494 — sî prein dalteri'a data lui P. Parteniu, — cumu cã episcopi'a Muncaciului a fostu supusa metropolitului romanu de Alb'a Julia.

La argumentele produsa am se reflectezu, cumu cã prein acele 3 documente, asiã pre cumu suntu, nu e probata chiaru de locu subordinatiunea acelu episcopu.

Prein decretulu lui Mati'a nu e probata, pentru cã intr'insulu (dupa editiunea lui P. Maioru) nu ocure amentire de metropolitulu Belgradului dein Trnni'a, cã de alu celui dein Serbi'a.

Prein decretulu lui Vladislau inca nu, pentru cã lectiunea Transilvania este dubia, cumu amentiramu mai susu. *)

*) Basilovits, brevis notitia foundationis Theodori Koriathovics Kassoviae 1799 P. II. p. 82 si 86 e pentru dependenti'a acelu episcopu dela Metropolitulu dein Romani'a.

Si cu atátu mai pucinu probeza ce-va subordina-
 tiune dalteri'a data lui P. Parteniu; pentru cá eppulu
 P. Parteniu a venitu la Alb'a Julia nu pentru ore-ce
 subordinatiune canonica, cè numai dein necesitate: nu
 aveá in apropiare altu episcopu de ritulu grecescu. Sub-
 ordinatu lui S. Stefanu nu poteá fi, cá S. Stefanu erá
 neunitu era P. Parteniu se unise cu baserec'a Romei,
 care lucru Joanicu Basilovits pre lungu sí pre largu-lu
 arata. *) — sí lu-ar' dovedi de ajunisu sí dalteri'a pro-
 dusa in vechi'a *Metropolía*, deca ea nu ar' fi ciuncarita.
 Cà in dalteri'a aceea, precumu se afla ea la autorii ci-
 tati mai susu, stà apriatu, cumu cá P. Parteniu a ve-
 nitu la santire cu recomandarea episcopului *catolicu* M.
 Tarnoczy dela Vatiu, carele in numele seu sí a prima-
 telui strigonianu i-a incredentiatu parohiele rutene:
*qui (Tarnoczy) tam nomine suo, quam Illmi ac Rssmi
 Georgii Lippai AEpiscopi Strigoniensis et Primatis in-
 elitae Coronae Hungariae autoritate eidem saepius prae-
 misso Rdo Patri Parthenio in suis dioecibus admini-
 strationem sacerdotum Ruthenorum commisit datoque
 diplomate ratificavit.* Ce ne trebue mai multu
 spre a cunosce, cumu cá P. Parteniu erá trecutu la
 unire, candu vedemu, cumu cá unu episcopu catolicu i
 incredentieza administratiunea sí-lu intaresce cu diploma?
 De aci a provenitu apoi, de episcopii de ritulu grecescu
 dela Muncaciu multu tempu au fostu numai vicari ali
 eppului latinu dein Agri'a. **)

Dar' se astragemu dela aceste. Se punemu, cumu
 cá P. P. nu erá unitu sí sí cá gr. orientale a venitu
 spre a se santí. Ore faptulu acestu-a demustra subor-
 dinatiunea dinsului sub metropolitulu santitoriu? Deca
 amu raspunde afirmandu, atunci ne amu incurcá forte:
 cá Basiliu Taraszovits, eppulu Muncaciului imediate pre-
 cedente, s'a santítu in Moldov'a, ***) — prein urmare
 amu fi siliti a inchiaia, cumu cá episcopí'a Muncaciului
 a fostu dependente dela Metropolí'a cea dein Moldov'a.

Deci deca e se se arate dependenti'a episcopului
 Muncacianu dela metropolitulu de Alb'a Julia, produca-se
 altu feliu de documente.

la p. 34. Autoriulu tratandu de originea *vechiei me-
 tropolíei*, trece liusioru preste materia sí supune de ade-
 verite una suma de lucrure, ce nemene le-a adeveritu.

Relevàm unele. „*E de plenu constatatu dein par-
 tea istoriciloru romani, cá increstinarea romaniloru -si
 tragè inceputulu inca dein tempulu apostoliloru* (p. 38.)

Unde, candu sí prein ce ne s'au constatatu acestu
 lucru? D. autoriu nu ne spune, cari suntu acesti autori
 romani.

Dar' ne citeza autori straini: pre Daniilu Papebro-
 chiu, C. Janingu †), seau cá se fiu mai intielesu, Acta

*) Oplu citatu P. I. p. 85 sí urm.

**) Cipariu, Acte sí fragmente p. 185.

***) Basilovits, l. c. p. 56—7.

†) Unde i-a citatu Síncal.

sanctorum de Bolandisti, una carte de mai multe
 dieci de foliante scrisa de jesuiti cu multa eruditiune
 inse nu sí cu cea mai mare critica. — Ne citeza gra-
 matec'a a lui Haise sí face deductiuni curiose dein-
 tr'ins'a.

Asiá la p. 43: „*insu-si dr. Haise germanulu díce
 in citatiunea de mai susu: cá Gotii între tote popora-le
 germane celu de antâniu marturiá pre la a. 370 cresti-
 nişmulu arianu. Urmeza dar' invederatu, cá atátu
 Teoflu, cátu sí urmatorii lui a fostu romani sí nu Goti*“
 — Seau cu alte cuvente: Fiendu-cá dr. K. W. L. Heyse,
 unu scrietoriu dein tempulu nostru díce, cumu cá Go-
 tii la a. 370 au fostu ariani, urmeza, cumu cá eli au
 cautatu se fia ariani sí la a. 325 sí prein urmare Teo-
 filu „*episcopulu Gotiei*“ (carele suscrise actele sinodului
 Niceanu dela 325,) nu a potutu fi gotu, cè i-a cautatu
 se fia fostu romanu.

La acestu genu de argumentatiune latinii-i dícu
filius ante patrem. Ea sémena, ou cu ou, cu acest'a:
 Se scie, cá d. Pope'a dede la lumina vechi'a Metr. in
 a. 1870; prein urmare vechi'a Metr. a dlui Pope'a la
 a. 1825 cauta se fia fostu tiparita.

De ce nu a citatu dsa in materi'a acést'a pre So-
 crates Historia ecca IIII c. 27—8, Sozomenu VI c. 37
 sí alti autori a prope de temporele conciliului Niceanu;
 cè ne-a citatu pre gramateculu Heyse, cá se marturi-
 sesca de lucrure petrecute dereptu 1500 de ani in a-ante
 de botezulu seu! —

Ne-a citatu pre Tröster sí pre bas'a celoru scosa
 dein elu inchiaia la p. 49: *in tempulu domniei romaniloru
 intrega Daci'a Traiana formá una singura provin-
 cia metropolitaná, alu carei metropolitu -si aveá resieden-
 ti'a in Transilvani'a in cetatea proconsularia (Alb'a
 Julia.)*

Va se dica. autoriulu nu se multiumi cu asertulu
 dela p. 38, cá inceputulu increstinarei romaniloru cade
 in tempulu Apostoliloru, care lucru, díse dsa, e consta-
 tatu. Crestini fora episcopi sí metropoliti ce-ne a mai
 vediutu? Trebue dara, cá romanii se fia avutu inca pre
 atunci sí episcopie sí metropolía; ergo au sí avutu,
quod erat demonstrandum. — Sí deca romanii au avutu
 metropolía, aceea nu a potutu fi alt'a de cátu ceea, ce
 custa sí adi: *vechi'a metropolía a Transilvaniei,* — a!
 pardonu, nu a Transilvaniei, cá acestu nume e multu
 mai nou, cè a Albei Julie, unde erá sí resiedenti'a pro-
 consulelui.

Frumosu nesu logicu in tota deductiunea. Se ve-
 demu inse, are ea sí ce-va temeiu istoricu.

Dein sinulu rece alu Transilvaniei nenumerate mo-
 numente-si inaltia capetele spre a ne fi marturi despre
 unu trecutu, a carui amentire descepta doliu in pieptu-
 rele nostre. Intre monúmentele aceste panà adi nu s'a
 aflu nece-una umbra de semnu, cá pre aici in a-ante
 de a. 274 s'ar' fi datu vre-una basereca, vre-unu altariu,
 vre-una cruce, — vre-unu popa crestinu, vre-unu epi-

scopu, vre-unu metropolitu. Dein contra monumentele despre auguri, pontifici, — altaria-le și alte lucrure de ale cultului etnicu suntu prea numerosa. Istori'a inca nu ne prezenteza unu singuru datu despre esistenti'a ore-carei ierarhie crestine in Daci'a pre tempulu domnirii Romaniloru.

Si totusi autoriulu *vechiei Metropolitie* afirma, cumu ca romanii voru fi avutu una ierarhia, si chiaru metropol'i'a inca va fi custatu pre atunci. Si tote aceste basandu-se pre marturi'a lui Tröster!

Mai bine ar' fi cetitu pre Vass, Erdély a romaia alatt. 1863, opu premiatu; ca in Vass la p. 129 seq. ar' fi aflu, cultulu etnicu demustratu prin marturi scosi dein sinulu pamentului nostru, — er' la p. 150 ar' fi aflu ca „banitulu se conducea la noi de Proc(urator) Aurariarum, si nu de Proc(onsul) Aurariarum, — si dora ar' fi mai lasatu ce-va dein credenti'a in vorbele aceste ale lui Tröster.

Nu voliescu a dice, cumu ca intre romanii dein Daci'a pre tempulu domniei romane nu se va fi datu nece-unu crestinu; dein contra eu afirmu numai aceea, cumu ca nu se dau urme istorice despre esistenti'a unei baserece crestine si a unei ierarhie organizate, — si deca cene-va ascrie aceluor tempore de aceste-a, unulu ca acelu-a nu istorizeza, ce fantaseza.

Minunatu este si aceea, ca la p. 46 se joca cu tierile ca si cu merele. Aci se citeza dein P. Maioru una bucati deintru a XI Novela a lui Justinianu. Intr'ins'a e vorba de intemelierea metropolitiei Justinianei prime si intre provincie supuse ei ocure si: *Dacia mediterranea si Dacia ripensis*.

Autoriulu *vechiei metr.* se provoca la Fotino, Grieslini si Tröster si pre bas'a acestoru autori *Daci'a riposa* dein Novel'a lui Justinianu o muta in Romania, er' Daci'a mediterana dereptu in Transilvani'a, si arata cumu ca *Tranni'a in dilele lui Justinianu se amentesce ca provincia metropolitana!*

Mare aberatiune. Daci'a riposa dein Novel'a lui Justinianu este una provincia dein derept'a Dunarei, Serbi'a si Bulgari'a de adi. Spre adeverire asiu pote cita pre d. Laurianu, carele dice, cumu ca numai celi ce au cetitu istori'a visandu, cauta Daci'a riposa si mediterana in Dacia Traiana; *) — inse nu me voliu provoca la unulu dein contempurani nostri, ce mai bene la unulu deintre ali lui Justinianu, la Procopiu, carele in cartea a IV despre edificia c. 5 spune, cumu ca Daci'a riposa a fostu in derept'a Dunarei. Me voliu provoca la *Notitia imperii*, unde Daciele aceste se amentescu dein colo de Dunare. **)

*) Tentamen criticum p. XIII.

**) Mai pre largu de Dacia ripensis et mediteranea, si de Justiniana prima (situata a prope de Bederiana, lunga carea jacea Taurisulu, loculu nascerei lui Justinianu, Procopiu de aedificiis l. IV c. 1.) trateza K. Mannert, Geographie der Griechen und Römer. Tom 7. Landshut. 1812 pag. 72 si 105.

Inse nemicu nu e mai curiosu, ca aceea, ca autoriulu Novel'a o citeza dein istori'a bas. a lui P. Maioru, — celu pucinu asiá dice, — si apoi P. Maioru la p. 184—8 unde trateza de acesta constitutiune. a lui Justinianu si de primatulu dela Justiniana prima, dereptu arata loculu acestei cetati cumu si alu ambeloru Dacie amentite in Novela. Ma dinsulu merge si mai departe si afirma, cumu ca romanii de dein coce de Dunare nece-una data nu au fostu supusi Ochridanului (adeca Esarchului Justinianei prime.) Acest'a nu se pote lua, de catu ca proba, cumu ca cene-va citeza pre Maioru, fora de a-lu ceti.

(Va urmá.)

(IV.)

Fasci-i romani.

A. u. c.	A. d. Chr.
1087. L. Raniu Acontiu Optatu	
— Aniciu Paulinu jun.	334
1088. Fl. Juliu Constantiu	
— Ceioniu Rufiu Albinu	335
1089. Fl. Popiliu Nepotianu	
— Facundu	336
1090. — Felicianu	
Tib. Fabiu Titianu	337
More M. Constantinu.	
1091. — Ursu	
— Polemiu.	338
1092. Fl. Juliu Constantiu Imp. II.	
Fl. Juliu Constante	339
1093. — Acyndinu	
L. Aradiu Val. Proculu Populoniu	340
1094. — Antoniu Marcellinu	
— Petroniu Probinu	341
1095. Fl. Juliu Constantiu III.	
Fl. Juliu Constante II.	342
1096. M. Maeciu Furiu Balbinu Caecilianu	
Placidu	
Fl. Pisidiu Romulu	343
1097. Fl. Leontiu	
Fl. Sallustiu Bonosu	344
1098. — Amantiu	
— Albinu	345
1099. Fl. Juliu Constantiu IV.	
Fl. Juliu Constante III.	346
1100. — Rufinu	
— Eusebiu	347
1101. Fl. Philippu	
Fl. Salia	348

alu Bibliotecei gimnasiali de aici, donatu de Rm. D. Canonieu C. Papfalvi. Noi l'amu publicatu aici dein litera in litera forà scaimbare, de unde si cuventele latine, si ce e scrisu cu litere latine, tote suntu copiate dupa esemplariu.

Vechi'a Metropolia de N. Pope'a.

(Continuare dein Nr. preced.)

la pag. 63. Autoriulu incepe tratatulu despre metropolitii vechiei metropolie a Transilvaniei. Celu de antaniu in sirulu veneratiloru Parenti (numai pentru ca pre celi de mai in a-ante nu-i scimu,) e „Teofilu alu metropoliei Gotiei episcopu“, alu 2 Ulfil'a, alu 3 Sevina, alu 4 Unila. Dupa autoriulu toti acesti-a au siediuu pre scaunulu vechiei metropolie romane, — si pre cumu autoriulu „radiematu pre documente istorice demne de tota credenti'a“ afirma, celi de antaniu 2, adeca Teofilu si Ulfil'a au fostu nascuti romani.

Asia-dara celebrulu codice de Upsal'a este unu produptu literariu romanu. Me bucuru! si trecu preste aceste lucrure scosa „dein documente demne de tota credenti'a“ forà alta reflesiune, de catu acest'a:

deca Ulfil'a a fostu metropolitulu (se intielege ortodosu) vechiei metropoliei dein Transilvani'a, cauta se compatimimu pre *Jornande*, carele a scrisu pre largu istori'a gotiloru, cauta, dîcu, se-lu compatimimu, ca elu de si abià cu 150 de ani a trairu mai tardiu ca Ulfil'a, totu nu a sciutu, unde si-a avutu Ulfil'a scaunulu, si intru nescienti'a sa a pusu resiedenti'a dinsului dein colo de Dunare, la pol'a Emului; *) — si despre imperatulu Valente a scrisu, cumu ca a facutu pre goti ariani si nu crestini, dandu-ne a intielege, cumu ca *Ulfil'a inca a fostu arianu si nu ortodosu.* **)

Trecu si preste altele dein catalogulu metropolitiloru dein Transilvani'a, cari in parte mare suntu basate pre documente totu asià demne de tota credenti'a, ca si cele despre romanulu si ortodosulu Ulfil'a, — si mai bene adaugu aci una notitia, ce in a. 1870 am copiatu de pre unu Evangeliu slovenescu scrisu cu mân'a, ce se afla in baserec'a Feleacului:

ΚΣ ΚΟΕ ΠΕΡΙΝΤΕΛΣΙ ΨΙ ΚΣ ΑΥΔΤΟΡΣΑ ΠΙΙΣΛΣΙ ΨΙ ΚΣ ΛΣΚΡΑΡΕ ΣΦΙΝΤΣΛΣΙ ΔΣΧ ΣΑΣ ΣΖΒΖΡΨΙΓ Δ ΣΖ ΣΚΡΙΕ ΑΥΕΨ ΠΑΤΡΣ ΒΒΨ ΚΣ ΠΟΡΣΝΚΑ ΑΡΧΙΕΠΛΣΙ Δ ΑΝΙΙΛ Α ΖΙΛΕΛΕ ΜΑΡΕΛΣΙ ΚΡΑΙ ΜΖΤΙΕΨ ΣΑΣ ΣΚΡΙΕ ΠΣ ΝΣΜΕΛΕ ΦΕΛΕΑΚΣΛΣΙ Α ΠΡΟΑΠΕ ΔΕ ΚΑΔΖ ΘΝΔΕ ΨΙ ΚΕΣΕΡΕΚΣ ΑΜ ΖΙΔΙΤ ΠΣ ΝΣΜΕΛΕ; ΣΦΙΝΤΕ ΜΑΙΧΕΙ ΝΟΔΣΤΡΕ ΠΑΡΑΣΚΕΒΕΙ ΚΛΕΤ ΣΥΝΕ ΔΕΛΑ ΧΕ ΑΥΠΣ (adeca in tomn'a anului 1487.)

*) *Jornandis de rebus geticis* c. 51.

**) *ibidem* c. 25 „a Valente Ariani potius, quam Christiani effecti.“ — Inse vedi si cele, ce scrie Sozomenu in *Hist. Ecc. l. VI* c. 37.

Criticii voru judeca valoarea ei, noi ne multiamimu a o reproduce, pre cumu o amu vediuu.

la pag. 90. Se incepe unu capitolu prea momentosu: „*Apostasi'a metropolitulu Atanasiu.*“

Ar' trebui, se scriemu una carte intriga, candu ne-amu propune: a stempera pathos-ulu, ce autoriulu suroga argumenteloru, — a reduce intre mediunile sale totu, ce este esageratu, — a resfrange totu, ce este neadeveratu in capitolulu acestu-a.

Ne vomu margini inse, si vomu releva, catu se va pote mai pucine.

La pag. 105 autoriulu ca motivu alu trecerei la uniune pune unu blidu de lente, si la pag. 126 dice, ca uniunea s'a facutu dein motive materiali si nu dein convictiune.

Adeca dupa autoriulu dorerea, ce totu romanulu cugetatoriu cautu se sentia vedindu baserec'a sa asierbita calviniloru, — pre metropolitulu seu unu simplu episcopu ordinatoriu alu superintendentelui, — pre metropolitulu seu de batjocura a-totu-potentei aristocratie magiare, carea deca nu mai afla placere intr'insulu, puneu, de-alu degrada si-lu respoped prein unu protopopu, ca despretiulu canoneloru si asiedimenteloru baserecei orientali cu atatu se fia mai espresu; *) — dorulu romaniloru de a-si deschide porta spre unu venitoriu mai tolerabile; — potentea mana a imperatulu Leopold, carele asià multu zela pentru latirea catolicismulu si de alta parte si dein consideratiuni politice tendea cu tote poterile a sterpi deintru aceste parti tote religuniile acatolice, ca asià se asecureze casei sale domnirea; — tote aceste se topescu ca cer'a, desparu ca fumulu, suntu nemicu in ochii dlui istoricu N. P. Dsa nu vede alta, de catu *blidulu de lente.*

Ce diferentia mare intre istoriculu romanu d. N. P., si intre sasulu Johann Hintz, carele in opulu seu despre episcopi'a greco-neunitiloru dein Transilvani'a asià serie:

Die siebenbürgisch-walachische Hierarchie war aber andererseits auch daheim vom „kalvinischen Proselitism“ dahin gedrängt worden, wo sie nur noch zwischen Zweien zu wählen hatte. **)

Adeca: baserec'a romana dein Transilvani'a, dice Hintz, fusese aduse pre la 1700 intru asià strimtoria, de nu potea face alta, de catu se alega intre doue: ore imbracisia-va relegiunea catolica, seau cea calvina.

Asià vede lucrurele, asià judeca unu istoricu strainu forà preocupatiune; er' autoriulu *vechiei metrop.* nu vede alta, de catu blidulu cu lente.

Inse deca unirea s'a facutu cu unu blidu de lente, de ce se aiba cene-va atata superare pentru apostasi'a

*) Klain l. c. in Foaia a. 1862 p. 131.

**) *Geschichte des Bisthums der griechisch-nicht-unirten Glaubensgenossen in Siebenbürgen.* von Joh. Hintz. Hermannstadt 1850. pag. 32.

lui Atanasiu, candu este in posesiunea mediului specificu de a o resface? Lente este destula in Transilvani'a, fierberea nu recere multa maiestria.

la pag. 107. „Atanasiu de totu pucini asecli a avutu lo lucrulu inceputu de dinsulu, adeca la apostasia,“ — p. 110: Atanasiu nu aveá partisani multi, — p. 170: „numai una parte sî inca forte neinsemnata s'a unitu.“

Invetiatur'a acest'a e de totu noua sî panà aci necunoscuta. Ne dedasemu a tiené, cà mai toti romani s'au unitu la 1700 sî relapsulu s'a facutu, numai dupa ce strabunii nostri au facutu trist'a esperientia, cà prein uniune au scaturatu unu calaritoriu sî au luat pre altulu; au scapatu de superintendentele calvinu sî au apucatu sub jesuitu.

Aceste le tieneámu, pentru cà vediusemu in Klain *) sî Laurianu **) actulu uniunei suscrisu de 50—60 protopopi dein Transilvani'a sî Maramuresiu cu preste 1500 de popi. Cetisemu la aceli-asi autori, cumu cà la sinodulu dein 1700 venisera sî multime de laici (dupa Laurianu câte 3 deputati dein fia-care satu,) asiá cátu sinodulu dela 1700 „fû celu mai mare sinodu alu romaniloru dein Transilvani'a.“ ***) Cetisem in Klain, cà a fora de celi dein Transilvani'a sî Maramuresiu, la acelu sinodu aũ mai participatu sî preuti dein pàrtile Oràdii mari „ale caroru nume se afla in Blasiu in Arhivulu episcopescu.“ †)

A fora de aceste, lamentàrile episcopului Klain, cà baserec'a unita s'a stricatu prein tehnele inamiciloru natiunei romane, — asertulu lui S. Klain, ††) cà sub gubernarea jesuitiloru in Scaunime mai toti parasira unirea, (prein urmare mai in a-ante sî celi dein Scaunime au fostu uniti.)

Cetisemu de relapsulu celu mare, carele s'a facutu dupa 1744, pre tempulu, candu episcopulu Klain cadeá in lupt'a pentru derepture politico-nationali, — despre care lucru avemu una proba neimpunabile: Rescriptulu imparatescu dela 14 Octobre 1746, emanatu sub N. 331, prein care se renduescu „Protectorii religiunei unite,“ sî unde aceste se cetescu:

Siquidem nos reducendae in priorem statum, ac subinde magis magisque stabiliendae dictae Unioni porro

*) Historia Daco-romanorum. Foia 1862 p. 170.

**) Magazinulu istoricu III p. 307 seq. — Docum. istorice p. 166.

***) Documente istorice p. 168. — Magaz. ist. I. cit.

†) Historia Dacorom. I. cit. pag. 171. — d. Pope'a nega suscriptiunile cu argumente luate dein Sîncai Tom. III. p. 194—5, carele dice: „pre charti'a, ce se tiene in Arhivulu Vladiciei Fagarasiului . . . nu suntu iscaliti metropolitulu Atanasiu sî protopopii cu preutii de sub dinsii.“ — Inse acest'a nu e de ajunsu; cà a fora de charti'a, de care s'a folositu Sîncai, in Arhivulu dein Blasiu s'a potutu aflá sî altu esemplariu cu suscriptiuni. Sî cumu cà s'a aflatu ne adeveresce S. Klain, Foai'a citata p. 170.

††) Acte sî fragmente pag. 93.

*quoque insistamus, et jam circuli, in quibus Protectores a nobis resoluti, juxta praescriptam ipsis instructionem, operam suam impendent, designati sunt etc. *)*

Tote aceste tieneámu, cumu cà adeverescu trecerea pluralitatii romaniloru la uniune.

Acumu vene autoriulu vechiei metrop., ca se ne spuna, cumu cà lucrulu s'a intemplatu cu totulu alminté; cà nu toti seau parteá mai mare dein romani s'a unitu la 1700, cè numai una parte forte neinsemnata.

Sî ce ne produce dsa spre a demonstrá adeverulu asertului seu? Ore-cari citate dein N. Bethlen, unele dein Sîncai; sî cu acest'a cugeta a fi terminatu totu.

Inse noi se vedemu poterea argumenteloru produsa.

Nicolau Bethlen erá calvinu sî lucrá cu tota energi'a, cà romanii nu cu catolicii, cè cu calvinii se se unesca. Elu insu ne marturesce de activitatea sa in direptiunea acest'a, **) — sî staturele calvine se plangu la 1702, cà *catolicii cu poterea astragu pre romani dela uniunea cu reformatii.* ***) Prein urmare de N. Bethlen se pote afirmá cu dereptu cuventu, cumu cà este interesatu, intru a carui marturia nu totu de-a un'a trebuie se te incredi.

Dar' cu tote aceste se luámu de bune cele, ce dice despre uniune. Afla-se la elu unde-va, cumu cà „Atanasiu de totu pucini partisani a avutu in lucrulu apostasiei?“ seau cumu cà „numai una parte sî inca forte neinsemnata s'a unitu?“ Nu! Elu neca-iri sî cu nece-unu cuventu nu ne spune de aceste.

Dar' Sîncai? Nece elu.

Citatele produsa de autoriulu vechiei Metr. demustra numai aceea, cumu cà la 1700 s'au datu romani de aceli-a, cari nu au volítu se accepteze uniunea, care lucru neme nu l'a negatu. Dara cumu cà romanii, ce se contrariá uniunei, ar fi fostu mai multi, cà celi, ce o au imbraciatu, acest'a nu ese dein cele scrisa de numitii autori; prein urmare asertulu autoriului este una esageratiune.

(Continuarea e tiparita la pag. 739—744.)

Nesulu baserecei romane cu cea calvina.

In istoria nu aflámu urme, cari se ne adeveresca, cumu cà romanii in temporele mai vechia aru fi zelatu pentru latirea religiunei sale. Numai dela seclulu alu 18, candu baserec'a romana s'a desbinatu sî au inceputu a esiste la romanii dein Transilvani'a doua confesiuni, intempinámu la fia-care deintru aceste nesuinti'a de a face proseliti sî a inmultí numerulu credintiosiloru sei;

*) Copi'a litografata a documenteloru cumperate prein fratii Mocioni sî metropolitulu Siulutiu, p. 11—12; — era la p. 15—6 instructiunea data acelor Protectori.

**) Sî ne marturesce sî Cserei chiaru in loculul produsu de d. Pope'a la pag. 109.

***) Arhivu pagin'a 656.

quam Huic etiam V. Capitulo declarare me immunem esse ab hac, ac omnis haereseos labe, et haberi, ut unum e fatribus; si vero acatholicus iudicatus fuero, qualem ego me nec volo, nec agnosco, nec profiteor, nec puto dari tam aequanimem iudicem qui hoc renunciare possit, faciat Illtas Va mecum, quae Regiae ordinationes praescribunt, siquidem ordinationibus Regiis didici semper subesse, et obedire, tanquam qui credo omnem potestatem a Deo esse; bene enim constat mihi, quod tali in casu nec beneficii hujus foundationis, nec Catholicae Ecclesiae communionis amplius particeps esse possum. Vel si dubium tantum remanet de meae catholicae fidei sinceritate, ut et hoc dubium, et omne, quod hinc proveniret scandalum tollatur, per Xti Dni Sanguinem, qui etiam pro mei peccatoris anima efusus est, oro, dignetur gratiose dimittere me transire ad Ritum latinum, et enim tunc non tantum omne dubium tollitur, sed etiam magnae aedificationi ero, et quidem Iis qui putabant me non vere Catholicum, in hoc, quia amplius confirmabuntur in fide catholica, acatholicis autem, quia meo exemplo stimulabuntur et ipsi amplecti fidem catholicam. Quodsi in activitate Illustritatis vestrae non esset me dispensare ad ritum latinum transire, dignetur saltem paterne in locis suis hoc negotium promovere ac commendare. Quod dum humillime suplico, in profundissimo jugique venerationis cultu filiali cum devotione sacras exosculans manus persevero Balasfalvae die 28 Aug. 1798

Illustritatis Vestrae

humillimus, ac minimus servus

Samuel Klein m. p.

Aceste sunt documentele relative la S. Klain, ce am aflatu in Archivulu Metropoliei dein Blasiu. Mai este inca sî opiniunea seau informatiunea ce Ieronimu Kalnoki a datu eppului Bobu cu d. 19. Iuniu 1784 a supr'a lui S. Klain, Germanu Perterlaki, Gavriila Sîncal sî Petru Maioru, candu acesti-a au cerutu se fie dimisi dein munastire; inse charti'a acest'a s'a publicatu in *Vieti'a lui Sîncal de A. P. Ilarianu p. 89*, si pentru aceea nu afiu de lipsa a o mai reproduce sî aci.

Mai adaugu numai unele cuvente; ce amu aflatu dein traditiune demna de tota credenti'a.

Candu a esîtu dein Blasiu (pre la anulu 1802) suîndu-se pre catedr'a baserecei catedrali spre a-si luá remasu bunu dela loculu, ce infrumsetiase multi ani, sî dela auditorii, ce cu multa placere-lu ascultáu, incepù cuventarea dicundu: „Nece una data n'am cugetatú cã dein petra voliu storce apa“, sî se intorse catrà parete spre a-si ascunde lacremele, cari-i curgeau peráu. —

Despre statur'a sî figur'a corpului seu am aflatu dela Dobo fostulu ordiniora parochu alu Teiusiului, carele dupa mama se tragea dein famili'a Klain, — cumu cã S. Klain a fostu omu uscatú, negritiosu, de statura

preste cea midilocia, cu frunte mare, pieptu latu, siolduri anguste, cângutori'a curgea preste dinsele — de stementamentu tare viu. —

In Blasiu custa sî adi unu proverbiu, carele arata, cumu cã S. Klain in pracse nu a observatu regul'a strabuiloru: in divinis non est properandum. Liturgi'a dinsului erá scurta de minune. —

Candu stúdiamu in Pest'a, am cautatu cu unu sociu dupa mormentulu lui S. Klain sî P. Maioru. Nu amu potutu afá alta de câtu unele marturiri ale matriculei mortiloru la parochi'a catolica dein Bud'a (RácZ város,) de unde am facutu urmatoriele note, camu cu grab'a, cã invertirea cartiloru mortiesci consumase tempu multi-sioru sî parentele monachu erá chiamatu de alte afaceri.

Liber IV. Mortuorum p. 701.

15 Maji 1806... Klein presb. gC. Fogaras. sepultus ab Eppo Martino Görgei ad Cryptam.

Liber V. Mortuorum p. 110.

16 Febr. 1821 Revdiss. P. Major... 60 aetatis anno, sepultus ab Szojkovics VADiacono. Taban.

Dupa aceste date loculu inmormentárii lui S. Klain este Crípt'a baserecei dein RácZ város, unde loculu fiacarui inmormentatu este indicatu prein una tablitiá de metalu, pre cumu ne a spusu cu multa bunavoientia parentele monachu; dar nu ne a sî aratatu, pentru cã-lu chiamá alte afaceri. Er' Petru Maioru jace in mormentariulu publicu numitu in matricula. Loculu adi nu mai este indicatu prein nece unu semnu; celu pucinu noi, de sî amu cautatu de repetíte ori, nu amu aflatu nece unu atare semnu. J. M. Moldovanu.

Vechi'a Metropolia de N. Pope'a.

(Continuare dein Nr. XXXV.)

La pag. 114. Autoriulu tratandu despre cosecentiele uniunei díce: *Romanii necumu sefia castigatu, dara eli pierduva sî inca forte multu prein unire*. Dupa aceea însira rele, de cari romanii au patimitu, fora se arate, cumu cã neesistendu unirea romanii nu aru fi suferitu de acele rele.

Ce aru fi potutu pierde romanii prein uniune, chiaru nu precepemu. Eli nu aveáu nece-unu dreptu politicu, nece unu dreptu natiunale; baserec'a loru nu numai cã nu erá recunoscuta seau scutita macaru in câtu-va prein legile tieriei, dein contra ea era lasata cu totulu in arbitriulu superintendentelui calvinescu; pusetiune sociale, avere, cultura s. a. cumu poteáu se aiba nesce omeni, *qui praeter mercedem laboris nihil habebant?*

Ce aru fi potutu eli dara pierde prein uniune?

A urmatu inse totu-si unu reu deintrins'a: „*corpulu natiunei se desbinã*.“ Acestu reu l'amu recunoscutu sî a-iri sî-lu recunoscemu sî aici. Marturisimu, cã de aici au urmatu rele in trecutu sî mai urmeza sî adi. Inse cauta se marturisimu sî aceea, cã cultur'a moderna sî

tota desvoltarea spiritului omenescu luaru una direptiune că aceea, în câtu se pare forte incumetatu a crede, că se va mai dá vre-una natiune, carea se remana pre venitoriu nedesbinata în multe confesiuni. Unetatea confesiunale este sparta chiaru și în — catolicism'a Spania.

Deca romanii de confesiune diversa s'au persecutatu maltratatu și sferticatu și eli între se-ne (p. 130), acest'a nu a provenitu de a colo, că romanii s'au desfacutu în doue confesiuni, cè mai vertosu dein neprecerea seau egoismulu părtiloru, cari au facutu, că părțile se se dè pre se-ne instrumentu tehneloru straine.

Adi inse desbinarea confesiunale ar' poté se nu mai impedece intru nemicu progresulu; nece-lu va impedeacă, deca romanii voru invetiá a-si moderá egoismulu, dupa esemplulu, ce alte natiuni desbinate în 3—4 confesiuni le presteza.

„Ce valoare potu avé folosa-le acele-a, (ce unitii“ pre-tendu a fi castigatu prein unire,) facia cu pierderea libertatei, autonomiei și independentiei baserecei loru?“ întreba autoriulu la p. 135.

Intru adevèru, deca romanii unindu-se aru fi pierdutu acele 3 lucrure pretiosa, atunci folosa-le adusa de unire — oricâtu de mari aru fi fostu ele, — totu nu aru fi ajunsu nemicu.

Dar' romanii unindu-se nu au potutu pierde autonomi'a baserecei sale, pentru că nu o au avutu, și ce omulu nu are, nece pote pierde.

Lucrulu acestu-a fiendu prea cunoscutu nu mai aducu nemicu spre a-lu demustrá. Almentre și în *vechi'a metropolia* se recunosece, cumu că baserec'a romana în a-ante de uniune nu a fostu autonoma, la pag. 128, unde cetimu cuventele aceste: „unitii prein unirea loru cu baserec'a papista-si scaimbara numai unu jugu cu al-tulu“ — adeca (dupa dîs'a dsale) în jugu au fostu romanii în a-ante de unire și în jugu au fostu și dupa unire.

Ce libertate, ce autonomiá, ce independentia au pierdutu dara unitii, candu s'au unitu? —

La pag. 136 se disputa unirei chiaru și meritulu de a fi ajutatu cultur'a romaniloru. Și ore cu ce feliu de argumente? Éca-le! „Totu respectulu catrà parentii literaturai române, S. Klain, Sîncai și P. Maioru; dar' se nu uitâmu, că aceste suntu meritele loru proprie și nu ale uniunei, — se nu uitâmu, că totu pre tempulu acelu-a romanii ortodosi înca dederu barbati mari, dîce v. metr. și amentesce pre Georgiu Lazaru. Mai apoi întreba: „ortodosii cu câtu stau mai indereptu în cultura, de câtu partea, ce se uní?“

Inse aci autoriulu *vechiei metr.* se afla în mare aberatiune pre tote lineele, cumu se va cunosé și numai dein urmatoria-le.

Care erá statulu culturei la noi în a-ante de uniune, arata literatur'a nostra de atunci, — arata P. Bod, candu dîce: *scholis Valachi carent, atque adeo rarissimi inter*

*illos sunt, qui legere noverint,**) — arata actele metropolitiloru, pre câte s'au publicatu, — marturi'a lui Klain, că *metropolitulu Atanasiu nu scieá latinrsce,***) — colatiunalile lui G. Bethlen date lui Ioane Gregory, eppulu Muncaciului și Maramuresiului, în Casiovi'a 12. Ian. 1627 unde aceste se dîce despre statulu baserecei grecesci: „*cujus omnis status inscitiae tenebris et simonia opressus****) — cari se repetiescu și în colatiunalile, ce G. Rakoci dede lui Bas. Taraszovitz cu d. Alb'a Iulia 5. Ianuariu 1634. †)

Dupa uniune, episcopii uniti trameteáu teneri cu talente eminenti la Tirnavi'a, Vien'a, Rom'a, Leopole și pre airi, de unde se reinterceáu cu mentea cultivata în scientie teologice și profane, cu ânem'a plena de sentiente natiunale și cu zelu inflacaratu pentru radicarea romaniloru. Acesti-a incepura a cultivá campulu istoriei nostre natiunale și a respandi cultura dein ce în ce mai multa nu numai între romanii uniti, cè și între celi alalti romani.

Nece se pote dîce: *deca s'a inaltiatu Klain și celi alalti, e meritulu loru personale.* Pentru că e constatatu, că și cele mai mari talente remanu morte, deca nu au ocaziune și miedia de a se cultivá. Romanii au avutu fora indoiela și în a-ante de uniune destule talente cá Sîncai, Klain etc. Dar' unde suntu ele? Nu s'au aratat, nece au produsu ce-va, că nu au avutu potentia de a se desvolta. Este dara unu meritu necontestabile alu uniunei, cumu că ea subministrá talenteloru nostre și ocaziune și miedia de a se desvöltá și polei, și prein acest'a ea ne produse în data la inceputu pre unu Inocentiu Klain, apoi în totu decursulu seclului trecutu unu síru continu de barbati eminenti, caroru în partea cea alalta nece d. P. nu le afla parechia.

Cultur'a gr. orientaliloru remase și în secl. trecutu mai totu unde se aflá sub domni'a principiloru calvinesci. „*Sî pre atunci eráu scole ortodose,*“ dîce autoriulu reportandu-se la unu canonu alu sinodului dela 1728. Eráu dîcemu și noi, pre ici colo, inse *qui bene distinguit bene docet:* necumu gimnasiu macaru, dora nece una scola primaria de Domne-ajuta, cè numai de acele, unde se invetiá a ceti dein psaltire și a cantá câte ceva. ††)

Totu camu asiá merse lucrulu și în secl. presente, și abiá se plenira 20 ani dela tempulu, a carui cultura unu strainu nepartiale asiá o caracterizeza: *vicariulu Siagun'a, a „iucercatu“ a radică cursulu teologicu dein Sabinu, dela unu diumetate de anu la unu anu întregu și a primí la frecuentarea dînsului numai de aceli, ce*

*) Archivu, pagin'a 612.

**) Foaia a. 1862 pag. 163. Poteá elu avé cultura, deca nu scieá latinesce?

***) Basilovits citatu, P. I. p. 51.

†) Ibidem p. 59.

††) Canonulu acelu-a dein 1728 nu probeza că în Tranni'a aru fi fostu scole ortodose.

voru poté arată *Testimoniu scolasticu*; (adeca se cereá, se arate, cá a fostu in ce-va scola. Mai in a-ante nece atátu nu se cereá spre a fi susceptu la cursu.) *inse panà la tempulu in care scrie autoriulu (a. 1848—9) inca nu potuse strabate cu ordinatiunea acest'a.**

De alalta parte erá inca dein secl. trecutu gimnasiu, filosofia si cursu completu de teologia, asiá cátu preutii de plenu pregatiti faceáu cursu scol. de 14 ani.

Panà la a. 1850 a fostu dara la uniti cultura mai multisiora si ea s'a midilocitu prein uniune. Cultur'a acest'a fú benefactoria pentru toti romanii: prein ea se desceptá cuscienti'a de se-ne si se intari curagiulu romanilor; ea avú portatori destinsi cá S. Klain, Sincái si P. Maioru, pre ale caroru scripte nu se prea cunosce unitulu, prein a caroru activitate urele confesiunali se impacara benisioru, confesiunea incetá mai de totu a fi unu parete despartitoriu.

A negá meritulu uniunei intru promovarea culturei la romani este a negá fapte vedite si cunoscute.

La pag. 141 seq. La cele ce scrie autoriulu de „*persecutarea toturoru*,” carei baserec'a gr. orientale a fostu espusa dupa uniune, avemu a observá, cumu cá persecutiunile nu uniunea lea adusu preste baserec'a orientale. Ele au custatu in a-ante de 1700, uniunea s'a facutu si pentru a scapá de ele.

Persecutiunile baserecei gr. orientali in seclulu trecutu suntu dara numai continuarea persecutiuniloru, ce romanii au suferitu pentru relegiunea loru in cursu de mai multi secli.

De au fostu ele cáte una data mai violente seau chiaru si atroci, vin'a nu cade a supr'a unuinei, cè cauzele adeverate au fostu:

a) tehnele strainiloru spre a tiené pre romani desagiti, si a-i face se se smacine imprumutatu, dupa 1744 (candu se incepe violenti'a aceloru persecutiuni,) potereamu díce: tehnele strainiloru spre a paralisá pre uniti si a-i impedecá intru eluptarea dereptureloru politico-natiunali.

b) interesa-le dinastice, cari nu se tieneáu asecurate, de cátu dupa sterpirea totale a toturoru acatoliciloru.

c) zelulu unoru-a si alu celoru alalti spre a latí fia-care confesiunea sa.

d) atrocitati comise a supr'a unitiloru.

Causele insirate in cele 3 puncte de antaniu neme nu le va trage la indoieala. Alt'a este cu punctu alu 4, de care unii omenii nu voru a sci nemicu.

Este partiale, deca cene-va insira numai scaderile si pecatele unei parti, er' pre a-le celei alalte de totu le trece cu vederea. Si istoriculu nu este liertatu se fia partiale.

Rescriptulu imperatescu dela 1746, carele s'a amen-

titu mai susu, e marturu de violenti'a cu care s'au scolatatu in contr'a unitiloru.

Relatiunea directoriului fiscale Petru Dobr'a (carele nu erá unitu, cè romano-catolicu, inse pre cumu are curagiulu de a o spune pre facia chiaru intru acést'a relatiune, erá romanu cu dorere pentru natiunea sa,) specifica mai multe atrocitati si profanari de baserece de ale unitiloru.*)

Investigatiunea oficiosá facuta la 1775 in partile Reginului**) arata cumu protopopulu dela Idicelu Mich. Popoviciu intrá in baserecele unite luá s. cuminecatura de pre altariu si in vediulu poporului o tranteá in mieidiu loculu baserecei.

In Blasiu a statu panà la 48 ornatulu baserescu, intru care unu popa unitu fuse macelatu la altariu, celebrandu liturgi'a.

Unele cá aceste, facute seau dein amaretiunea aneimei seau dein fanatismu, au trasu dupa se-ne certari si represalia esecutate de regimulu imperatescu, — pote si resbunari pre ici colo.

Amu poté produce si altele de natur'a acést'a, inse la ce se ne amarimu dílele cu reamentirea loru? Si atát'a díseramu numai, cá se aducemu a mente celoru, ce scriu istorie de statulu basereceloru romane, cá *Iliacos intra muros peccatur et extra*, si cumu cá e nedereptu a insira pecatele unei parti si a retacé pre ale celei alalte.

Dupa opiniunea nostra caus'a principale a persecutiuniloru aceloru-a este regimulu; elu le-a urditu, elu le-a esecutatu, pentru cá a fostu de opiniune, cumu cá interesa-le sale politice poftescu supresiunea confesiunei gr. orientali.

Proba suficiente despre acést'a ni este, cá persecutiunile s'au inceputu dupa alungarea lui Klain dein scaunu, candu baserec'a unita inca erá pornita spre disolutiune.

Dar' politic'a regimeloru s'a scaimbatu si se scaimba dupa impregiurari. Sub Rakoci, Io. Balingh capitanulu Muncaciului la 1646 prene pre Bas. Taraszovits eppulu de acolo, pentru cá s'a unitu cu baserec'a Romei, lu prene la altariu, unde in ornatu episcopescu celebrá s. liturgi'a si-lu teri pre stradele publice, apoi-lu arunca in inchisoria, unde jacu unu anu si trei luni.***) Cu 100 de ani mai tardiu foli'a s'a intorsu, poporu si unii preuti dein Tranni'a fura persecutati de generalulu imperatescu Bucow s. a. pentru cá nu se uniáu cu baserec'a Romei. Preste alta suta de ani sémene cá foli'a er' s'a intorsu intru altu feliu . . . Dar' aceste nu se tienu de aici. Noi volimu a díce numai, cá partea leului intru acele persecutiuni a fostu a regimului: lui se cuvene, se-i damu si multiumi'a, — si nu uniunei.

*) Relatiunea are datulu: Clnsiu 28, Dec. 1778.

**) Ms. in bibliotec'a dein Blasiu, Nr. 1479 a.

***) Basilovits, l. c. P. I. p. 66, 72 si. 78.

*) Hintz l. c. p. 51.

La pag. 147. Dupa moartea lui Gerasimu Adamoviciu (1796) se denumi administratoriu protopopulu Huniadorei Io. Hutiovicu.

Facia cu acésti'a observu, cumu cà in „*chronoiogî'a episcopiloru romani neuniti*“ scrisa pre la 1825,*) dupa ce se descrie lacomi'a sî tirani'a lui Gerasimu carele „*întru atâ'ta cu groza se scolase a supr'a preutiloru sei, câtu pre toti in bola-i bagase*“ — urmeza aceste: *dupa acestu-a a urmatu vicariu hamesiu sî rapitoriu: IX. Io. Popovicu Hondoleanulu.* — Sî numai dupa moartea acestui-a, dice *chronoiogî'a* aceea, a urmatu Hotiovicu.

Sî intre „*documentele la biografî'a lui Klain*“, ce chiaru acumu se publica intru aceste folia, este unu documentu dela 22/4 Ap. 1798 suscrisu de *Ioane Popovicu*, câ „*vicaresiu sî presesiu*“ alu Consistoriului dein Sabinu.

Insemnu aci lucrulu, pentru câ se se limpediesca.

La pag 170 seq. Autoriulu sustiene dein respectu, cumu cà *vechi'a metropolia a remasu „proprietatea baserecei ecumenice“ (orientali), chiaru sî in casulu acelu-a, candu Atanasiu s'ar' fi unitu ou toti romanii.*

E bene! dar' atunci baserec'a anglicana, baserecele protestante dein Germani'a sî cele dela noi, suntu sî adi proprietatea baserecei catolice apusane, cà-ce e mai pre susu de tota indoiel'a, cumu cà tote baserecele aceste s'au tienutu candu-va de baserec'a apusana.

Fia-ne inse liertatu a impumnâ acestu „*adeveru*“ alu dlui autoriu, de sî dsale i se pare „*atâtu de evidente, in câtu neme nu-lu va trage la indoiela.*“

Dupa opiniunea nostra tes'a: *cumu cà fia-care basereca particularia este proprietatea baserecei universale, numai atunci s'ar' poté aperi, candu in lumea morale s'ar' dá vre-un dreptu, carele se impuna la toti membrii ore-carei baserece particularie detorenti'a de a remané pentru tote temporele in profesarea credentiei, ce au profesatu panà aci, — seau candu s'ar' dá macaru in lumea materiale vre-una potere, carea se pota suprima in piepturele credentiosiloru ore-carei baserece procesulu de scaimbarea ideelor sî convictiuniloru relegiose.*

Ei dar' in lume nu se dà nece atare dreptu, nece atare potere.

Chiaru pentru aceea nu potemu acceptâ acestu *adeveru atâtu de evidente.*

Fia-care basereca particularia e proprietatea, nu a baserecei ecumenice (seau a intregu corpului societâtei baserecesci, a carei credentia o profeseza baserec'a particularia,) cè a membriloru sei, adeca a acelu (bene-seau reu-) credentiosi, cari facu elementulu viu alu baserecei particularie, cari o sustienu sî doteza dein sudoarea lorusi.

Acumu deca toti membri unei baserece particularie scaimbandu-li-se convictiunile relegiose, se talia seau apostatesa dela baserec'a universale, de care s'au tienutu

panà aci, ce dreptu mai pote avé baserec'a universale a supr'a bunureloru sî demnitâtiloru baserecei apostate?

Ar' impinge in fundamentele dreptului de proprietate, candu cene-va ar' dice: una comuna ce radica sinagoga spre a celebrâ intrîns'a cultulu divin dupa prescrierile lui Moisa, numai panà atunci are dreptulu de proprietate a supr'a sinagogei acelei-a, panà candu remane in credentia lui Moisa; er' deca ea va trece cumu-va la crestinismu, pierde dreptulu de proprietate a supr'a sinagogei, pentru cà sinagog'a aceea este proprietatea baserecei universale mosaice.

Impregiurarea cumu cà unele baserece-si aroga derepture in tienutele apostate, denumescu patriarhi, episcopi etc. *in partibus*, nu probeza alta, de câtu nescepia desideria, cari numai aceea valore o au, carea sî cutari nume de tiere in *titulus magnus* alu unor domnitori.

Candu dara metropolitulu Atanasiu — de nu cu totalitatea, inse in totu casulu cu majoritatea multu precumpenitoria a credentiosiloru sei — s'a taliatu de câtra baserec'a anatolica sî s'a unitu cu cea catolica, atunci metropolî'a ortodosa a Belgradului a incetatu sî a inceputu a fi metropolia unita, care a duratu panà candu tehnele inimiciloru i-au facutu facerea. Dreptu are autoriulu, candu dice, cum cà Atanasiu „*unindu-se a incetatu a fi metropolitu ortodosu*“; inse a inceputu a fi metropolitu unitu: era metropolitu „*ortodozu*“ nu a mai fostu in Tranni'a dela a. 1700 panà in dilele nostre.

Sî ducundu elu titlu cu se-ne nu a facutu *despoliare*, nece a luat avere straina (cumu dice autoriulu la p. 172); cà numai aceea a luat cu se-ne, ce erâ alu baserecei de Alb'a Julia, carea se unise.

Aceste cu respectu la dreptulu de proprietate. Se trecemu acumu la faptele istorice, cu cari autoriulu voliesce a probâ, cumu cà Atanasiu dupa uniune nu a mai fostu metropolitu (nece câ unitu).

Faptele aceste suntu urmatoria-le:

„*episcopulu Atanasiu se subordinâ intru tote archiepiscopului romano-catolicu dein Strigoniu; apoi unu metropolitu dupa canonele baserecei ortodose, nu se pote subordinâ altui metropolitu*“ ergo etc. (p. 173).

Conclusiunea ar' fi buna, deca ea nu ar fi scosa deintru una premisa neadeverita.

Candu fî metropolitulu Atanasiu subordinatu canonic metropolitului dela Strigoniu? Acest'a se benevoliesca a ni-o arata d. autoriu, cà nu o scimu, nu amu auditu de acesta subordinatiune.

Apoi la cuventele: „*unu metropolitu nu pote fi subordinatu altui metropolitu*“, reflectâmu numai aceea, cumu cà dupa canonele baserecei se dau sî metropoliti esarchi sî metropoliti primati, care lucru se nu se pierdia dein vedere in argumentari. Mai in colo se nu se uite nece aceea, ce s'a scrisu la pag. 46 a vechiei Metropolie: „*Aici vedemu, cà Tranni'a*

*) De nu me insielu, s'a publicatu in Telegrafulu romanu.

nostra inca se amentesce, cá proaincia metropolitana, sup-nendu-se archiepiscopatului justinianu“; cá deca se uita unele cá aceste, vene in prepusu, sî grieriulu dein fabula nu va voli se mai calatoresca cu dsa, —

A dou'a fapta doveditoria, cá Atanasin dupa unire nu a mai fost metropolitu cè numai episcopu, este aceea, cá Leopoldu intarè pre Atanasiu dein non de episcopu unitu (p. 173).

Cuventulu „dein nou“ este pusu numai dein arbitriulu dlui autoriu. Cà nu posedemu nece-unu datu despre aceea, cumu cá Leopoldu ar' fi datu metropolitulei Atanasiu sî diploma de metropolitu ortodosu. Prim'a intarire, ce imperatulu Leopoldu a datu lui Atanasiu, este ceea de dupa unire. Deci cuventulu „dein nou“ este in contr'a adeverului istoricu sî asià cade cu tote cosecentiele, ce s'aru poté trage deintr'insulu.

Trecemu la cuventulu „episcopu“.

Impregiurarea, cá Atanasiu in diplom'a dela 1701 se numesce episcopu sî nu metropolitu, seau nu probeza nimicu, seau probeza prea multu. Se vedemu.

Titulii se dau dupa „chefu“: Arhichereulu romanu dein Belgradu (carele erá metropolitu), in diplomele calvinesci acusi se numesce intru unu tipu, acusi intru altulu. In diplom'a lui Georgiu Rakoci cea dela 1643: „superintendens vulgo vladica“ *), — intru a lui G. Rakoci II. cea dela 1656 „superintendens seu episcopus“ **) — intru a lui Apafi 1669 „episcopus valachialis“ ***) — adeca domnitorii Trannei vorbescu cu despretiu despre arhichereii romani sî neca-iri nu-i numescu asià, pre cumu eli se numiau pre se-ne.

Altulu este tonulu sî stilulu, in care aceli-asi domnitori vorbescu in colatiunalile date episcopiloru dela Muncaci, cari le-amu amentitu mai susu. Ací domnii nostri suntu cu reverentia sî le dau titlulu cuvenitu, pentru cá aveáu lipsa de eli in luptele cu nemtii. Totu dein considerári politice lucra si imperatulu Ferdinandu III. candu pre episcopulu dela Muncaci-lu numesce „Episcopus et Patriarcha“.

Acumu deca ne-amu tiené strinsu titulii ocurenti in colatiunalile principiloru Transilvaniei, amu cautá se dícemu, cá nece S. Stefanu, nece Sav'a Brankovits, nece altulu ceneva deintre toti arhichereii baserecei romane nu au fostu metropolit, cè numai episcopi seau superintendenti; — de ne-amu tiené de cuventulu lui Ferdinandu III., amu cautá se dícemu, cá episcopulu dela Muncaci a fostu Patriarchu. Sî in fine chiaru dein diplom'a, prein care se numesce Atanasiu, amu fi siliti a inchiaia, cá sî predecesoriulu dinsului, Teofilu, numai episcopu a fostu, — cá in diplom'a aceea asià se díc.

Eca pentru ce amu dísu, cum cá titlulu ocurentu

in diplom'a de denumire a lui Leopoldu nu probeza nemicu.

De cumu-va inse cene-va cu tote aceste are placere a se legá strinsu de cuventulu „episcopu“ ocurentu in diplom'a lui Leopoldu, de sî suntemu securi, cá dinsulu va lapedá deductiunile ce s'aru pote face deintru acelu-asi cuventu ocurentu in denumirea lui S. Stefanu, sî intru a lui Sav'a: concedemu totu-si, urmeze-se strinsu acelu cuventu. Numai apoi totu asià se se urmeze sî celu alaltu cuprensu alu diplomei. Prein urmare neme se nu se supere pre repausatulu Solutiu, cá in cerculariulu seu se adreseza catrà „natiunea romana“; de ora-ce Atanasiu in diplom'a lui Leopoldu se denu-mesce apriatu de „episcopu natiunei romane“ *), — sî Solutiu era sucesoriu nedubitatu a lui Anatasiu. — Nece se supere, candu Siolutiu sustiene, cumu cá metropolia Albei Julie s'a inmormentatu cu Atanasiu, sî la 1855 s'a restauratu vechia Metropolia a Albei Julie; pentru cá Leopoldu intru aceea-si diploma denu-mesce pre Atanasiu apriatu: „in loculu repausatului celui dein urma episcopu Teofilu“. Diploma pune pre Atanasiu sucesoriu lui Teofilu, sî-lu pune aceea, ce fusese Teofilu. Deca dara „episcopulu“ Teofilu a fostu „metropolitu Albei Julie“, urmeza neaperatu cá sî Anatasiu se fia fostu metropolitulu Albei Julie.

Acest'a nu va placé autoriului. Eca pentru ce amu dísu, cá diplom'a data de Leopoldu probeza prea multu. —

In fapta Anatasiu a portatu titlulu de metropolitu, cumu dovedescu acte emanate dela dinsulu. **) Totu asià-lu aflámu numitu sî in chartie oficiose. In chartia comisiunei camerale cu d. 1705 Maiu 5, Anatasiu de 4 ori se tituleza metropolitu ***). Candu a cerutu dela Capituluulu dein Alb'a Julia Transumtulu privilegiului datu de Gavrilu Batori in 9 Juniu 1609, Capituluulu estradandu acelu documentu la 12 Maiu 1713 asià scrie titlulu lui Atanasiu:

Illustrissimus ac Reverendissimus D. Athanasius s. c. r. Mattis consiliarius et Ecclesiarum Valachicarum in Transilvania unitarum Archiepiscopus. †)

Acumu Capituluulu dein Alb'a Julia dupa locuinti'a sî pusetiunea sa nu poteá se nu cunosca demnitatea sî titularu'a lui Atanasiu.

La pag. 206. Autoriulu vorbiudu de mosi'a Merisianiloru, ce domnulu Tieru romanesci Const. Basarabu daruise la 1700 Metropoliei dein Belgradu, dice, cá „mosi'a acea prein apostasi'a celui dein urma metropolitu Atanasiu o trase era - si indereptu regimulu Romaniei.“

*) Maioru, ist. bas. pag. 72 seq.

**) Archivu 649.

***) Archivu 611.

*) Popea, vechi'a Metropolia p. 113.

**) Acte si fragmente, pag. 256.

***) Acte si fragmente p. 14.

†) Acestu documentu se pestreza in Archivuulu metropoliei dein Blasiu.

Autoriulu e in mare confusiune și face nedereptate regimului dein Romani'a infacisindu-lu, că instrainatu de catră romani pentru că s'au unitu.

Pentru lamurirea cestiunei insemnămu' aci, cumu că mos'ă Merisianiloru nu statulu romanu și regimulu dînsului o a daruitu Metropoliei Belgradului: cè Prin-cipele dein averea privata a sa. Acestu lucru se adevere-sce dein chrisovulu publicatu in Archivu. *) Ce dereptu a potutu avé „regimulu României“ de a trage in dereptu una avere, ce nu elu daruise? una avere, ce Domnulu Constantinu a fostu daruitu metropoliei că se fia a ei „in viacu“?

Și ce ne indereptatiesce a afirmă, cumu că „regi-mulu României“ ar' fi retractatu acésta donatiune? custa vre-unu documentu? Seau dora a demonstratu acelu regimu ura confesiunale? Nu și er' nu. * Dein contra domnitorii și „regimulu României“ au reversatu ale loru benefaceri preste tote confesiunile: a daruitu la Lute-ranii și reformatii dein Bucuresci și de airi; au daruitu la judani; mai in tempulu mai de aproape regimulu Ro-maniei a tramesu darure la ambe confesiunile romane dein imperiulu austriacu, er' in anulu trecut a donatu cărți instituteloru de dein coce necautandu nece atunci la confesiunea unita seau gr. orientale a acelu scole.

Prein urmare Autoriulu nedereptatiesce pre regi-mulu României, candu fora nece-una basa istorica-lu in-facisieza că și cumu ar' fi antaniu „ortodosu“ apoi „romanu“.

Se inchiaiămu resumendu in câte-va cuvente cupren-sulu celoru demonstrate aci:

Autoriulu vechiei Metropolie intru culegerea docu-menteloru a lasatu nefolosite funti tare accesibili; er' intru reproducerea loru de multe ori e lipsitu nu numai de critica, cè si de fidelitate. Documente ciuncarite, adeveru istoricu innecatu dein predilectiune catră con-fesiunea sa, esageratiuni, conclusa dein premisa neadeve-rate, aserte in locu de probe și pathos in locu de docu-mente, eca ce aflămu intru acestu opu. Vechi'a Metro-polia e primul opu, carele in campulu literaturei nostre baserecesci porta tipu confesiunale.

J. M. Moldovan.

(IV.)

Fasti-i romani.

A. u. c.	A. d. Chr.
1068. Fl. Valeriu Constantinu IV.	
Galeriu Valeriu Liciniu IV.	315
1069. Fl. Rufiu Ceioniu Sabinu	
Q. Aradiu Rufinu Proculu	316

*) Originariulu custa și acumu, și sn pote vedé in Blasiu.

A. u. c.	A. d. Chr.
1070. — Gallicanu	
— Bassu	317
1071. Galeriu Valeriu Liciniu V.	
Fl. Juliu Crispu Caesar	318
1072. Fl. Valeriu Constantinu V.	
Valeriu Licinianu Liciniu Caesar	319
1073. Fl. Valeriu Constantinu VI.	
Fl. Juliu Constantinu Caesar	320
1074. Fl. Juliu Crispu Caesar II.	
Fl. Juliu Constantinn Caesar II.	321
1075. — Petroniu Probianu	
— Aniciu Julianu	322
1076. — Aciliu Severu	
— Vettiu Rufinu	323
1077. Fl. Juliu Crispu Caesar III.	
Fl. Juliu Constantinu Caesar III.	324
1078. — Paullinu	
— Julianu	325
1079. Imp. Constantinu VII.	
Fl. Juliu Constantinu Caesar	326
1080. — Constantinu VIII.	
— Maximu	327
1081. — Januariu	
— Justu	328

(Va urmă)

NOTITIE DIVERSE.

— Esc. Sa Dn. Metropolitu Dr. I. Vancea, rein-torcunduse cu pace dela Rom'a, avù bunetate a două Museului gimnasiale unu mosaicu in marmure negra cu cinci viniete magnifice, intre cari este Basilic'a Vaticana, Colosseum, Pantheon, arculu Antoninu etc. Asemenea donà totu Museului si frundiariulu de palma, ce se im-partă totora Episcopiloru in Domenec'a Florie-loru. Pentru cari aducemu Prea S. Sale publica și caldurosa mul-tiumita.

— Totu Museului si bibliotecei gimnasiali donà și Spect. Dn. Sam. Molnar Jude procesuale dein Blasiu una moneta intraurita, ce representa pre M. Teresia și Iosefu II. de una parte, er' de alt'a una emblema, de asupr'a cu inscriptiunea DACIA FELIX, er' de suptu: AGRIS. FODINIS. COMMERCIO MDCCLXIX; — impreuna cu 19 bucati de carti. Pentru cari totu ase-menea multiumita.

— Alti 5 numi mai noi de argentu a tramisu pentru Museu Dn. F. Stanu Pop'a culegutoriu de litere dein Sabinu. Pentru cari erasi mare multiumita.

Nr. XXXVIII. va aparé in 15. Sept. vechiu a. c. 1870.